

MYŚ STRATEGICZNA W POLITYCE BEZPIECZEŃSTWA NIEPODLEGŁEJ UKRAINY

Każde państwo ma prawo do definiowania swojego zbioru narodowych interesów i ich priorytetów, rzeczywistych i potencjalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego, zgodnie z którymi na poziomie legislacyjnym określa listę tych komponentów. Problem bezpieczeństwa Ukrainy obejmuje nie tylko tradycyjne wojskowe, ale także czynniki ekonomiczne i polityczne. Przy tym nakładają się kwestie identyfikacji historyczno-narodowe oraz problemy demokratyzacji i stabilności wewnętrznej. Klamrą spinającą bezpieczeństwo każdego państwa są międzypaństwowe relacje. Tak też jest w przypadku Ukrainy. Państwa, które po uzyskaniu niepodległości musiały wskazać swoje miejsce w świecie, określić swoją myśl strategiczną, a co za tym idzie wskazać główne kierunki polityki zagranicznej.

Proces powstawania niepodległego państwa ukraińskiego niósł ze sobą problemy związane z zapewnieniem mu bezpieczeństwa. Było oczywiste, że zrównoważony rozwój Ukrainy jako suwerennego i demokratycznego państwa zależy od realizacji narodowych kierunków polityki wewnętrznej i zewnętrznej. Polityki odnoszącej się do stworzenia systemu, który pozwalałby zapewnić ochronę żywotnych interesów państwa. System, który stworzyłby podstawy bezpieczeństwa społeczeństwa, jego materialnych i duchowych wartości oraz praw i wolności jednostki w układzie wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń. Zapewniałby integralność terytorialną i nienaruszalność granic.

Żadne państwo nie jest w stanie samodzielnie przeciwstawić się całokształtowi problemów związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa narodowego. Rozwiązywanie problemów z jego budowaniem zaczyna się od razu po uzyskaniu niepodległości. Wykorzystując środki bezpieczeństwa narodowego, kreując ostateczną myśl strategiczną państwa. Wymusza to identyfikację priorytetowych interesów narodowych i celów, które należy wyjaśnić w procesie opracowywania polityki bezpieczeństwa narodowego. Tworzeniu ukraińskiej myśli strategicznej związane było z założeniem różnych wariantów, dróg i sposobów realizacji celów.

Celem artykułu jest przedstawienie myśli strategicznej w ukraińskiej polityce bezpieczeństwa. Stanowi próbę przybliżenia idei strategicznej zachowania bezpieczeństwa narodowego. W artykule przedstawiono ukraińskie kwestie o charakterze ideowo-politycznym początku XX wieku oraz proces stworzenia skutecznego systemu bezpieczeństwa narodowego po 1991 r.

Słowa kluczowe: Ukraina; bezpieczeństwo narodowe; interesy narodowe; kurs krajowej polityki zagranicznej; cele strategiczne; myśl strategiczna, system bezpieczeństwa.

Wstęp

Proces powstawania niepodległego państwa ukraińskiego niósł ze sobą problemy związane z zapewnieniem mu bezpieczeństwa. Już z chwilą wybuchu Rewolucji Lutowej¹ było oczywiste, że dalszy zrównoważony rozwój Ukrainy, jako suwerennego i demokratycznego państwa, zależy od realizacji narodowych kierunków polityki wewnętrznej i zewnętrznej. Polityki państwa odnoszącej się do stworzenia systemu, który pozwalałby zapewnić ochronę żywotnych interesów narodowych. Systemu, który zapewniłby bezpieczeństwo obywatelom, w tym bezpieczeństwo materialnych i duchowych wartości oraz praw i wolności jednostki. Zapewniający integralność terytorialną i nienaruszalność granic.

Współcześnie bezpieczeństwo nie identyfikuje się jedynie z wyzwaniem o charakterze politycznym czy wojskowym. Obok nich pojawiają się bowiem inne egzystencjalne zagrożenia, z którymi muszą się zmierzyć państwa w XXI wieku. Obecnie żadne państwo nie jest w stanie samodzielnie przeciwstawić się całokształtowi problemów związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa narodowego. Rozwiązywanie problemów z budowaniem demokratycznego państwa zaczyna się od razu po uzyskaniu niepodległości, wykorzystując środki bezpieczeństwa narodowego i kreując ostateczną myśl strategiczną państwa. W praktyce jednak istnieją dość oczywiste ograniczenia dotyczące dostępnych środków i sposobów ich stosowania. Stąd wymusza to identyfikację priorytetowych interesów narodowych i celów, które należy wyjaśnić w procesie opracowywania polityki bezpieczeństwa narodowego. Tworzenie ukraińskiej myśli strategicznej zawsze związane było z założeniem różnych wariantów i sposobów realizacji celów.

Biorąc pod uwagę tak zarysowaną sytuację problemową, ale i inne jeszcze ustalenia, przedmiotem badań uczyniono ewolucję polityki bezpieczeństwa Ukrainy. W procesie badawczym uwzględniono zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne uwarunkowania mające wpływ na kształtowanie się polityki bezpieczeństwa niepodległej Ukrainy. Przedmiotowy wymiar badań stanowi analiza myśli strategicznej w ukraińskiej polityce bezpieczeństwa. Dla celów poznawczych przyjęto, że ewolucja koncepcji strategicznych dotyczyć będzie przedziału czasowego od roku 1991 do 2015 r. Z punktu widzenia poszukiwań badawczych przyjęto tezę, iż założenia polityki bezpieczeństwa Ukrainy powinny być w miarę spójne z zachodzącymi zmianami w strategicznym środowisku bezpieczeństwa.

Poznane, w drodze studiowania literatury przedmiotu fakty umożliwiły wysunięcie wniosku, że ewolucja myśli strategicznej jest relatywnie dobrze zbadana i opisana. Temat ten omawiali m.in.: C. I. Мітряєва, О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода, С. В. Дрьомов, С. В. Сьомін, А. Зленко i inni, którzy zajmując się opisaniem bezpieczeństwa narodowego nie wskazywali jednoznacznie na myśl strategiczną. Dlatego wstępna ocena merytoryczna poszczególnych opracowań w sposób jednoznaczny wskazuje, że wiele jej dziedzin potraktowano powierzchownie. Wiele elementów wpływających na ewolucję myśli strategicznej zostało pominiętych lub rozproszonych. Naukowym celem artykułu jest usystematyzowanie i analiza strategicznej myśli w polityce bezpieczeństwa Ukrainy. Analiza wyników badań umożliwiła sformułowanie wniosków, które mogą być wykorzystywane do dalszych rozważań dotyczących prognozowania myśli strategicznej w polityce bezpieczeństwa Ukrainy.

Myśl strategiczna odrodzonego państwa

Geograficzne położenie Ukrainy powoduje, że jest ona strategicznym elementem zainteresowania państw rywalizujących o dominację w Europie Środkowej i Wschodniej. Z jednej strony graniczy z Rosją i krajami od niej zależnymi, z drugiej zaś, z państwami należącymi do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Dlatego zgodnie z zachodnią teorią Ukraina ze względu na położenie geograficzne jest postrzegana jako sworzeń geopolityczny². Dla Stepana Rudnickiego³, jednego z twórców geopolityki ukraińskiej, geopolityczne znaczenie Ukrainy polega na jej położeniu nad Morzem Czarnym w bezpośrednim sąsiedztwie Bliskiego Wschodu⁴. Uczony

¹ Rewolucja lutowa 1917 w Rosji, rewolucja, w której wyniku został obalony carat i wprowadzono w Rosji ustrój demokratyczny; <https://encyklopedia.pwn.pl>

² Brzeziński Z. Wielka Szachownica, Warszawa 1999, s. 41–46.

³ Rudnicki Stepan (1877–1937) urodzony w Przemyślu, członek Akademii Nauk Ukrainy, historyk, geograf i filolog germański.

⁴ Siudak M. Geopolityczne wizje Krymu i Ukrainy, „Przegląd Geopolityczny” 2016, t. 18, s. 88.

zakładał, że głównym kierunkiem rozwoju przyszłego niepodległego państwa ukraińskiego powinien być kierunek czarnomorski. Budowanie państwowości ukraińskiej w osi północ-południe jednoczy ze sobą dwa żywioły kulturowe: kozacki i galicyjski.

Jako państwo o bardzo słabych tradycjach samodzielnej państwowości jest miejscem unikalnego połączenia kultur i tradycji różnych narodów. Dlatego budowa skutecznego systemu bezpieczeństwa narodowego po 1991 r., została realizowana zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy, jakie zostało przyjęte w momencie odzyskania niepodległości. Jako niepodległe demokratyczne państwo ukierunkowane na rozwój gospodarczy i społeczny łączyło czynniki wewnętrzne i zewnętrzne bezpieczeństwa. Po ogłoszeniu wyników referendum dotyczącego potwierdzenia aktu ogłoszenia niepodległości Ukrainy, 5 grudnia 1991 r. Rada Najwyższa zwróciła się do przywódców światowych⁵, informując ich o przyjęciu Deklaracji Niepodległości Ukrainy⁶. W dokumencie tym określono, że Ukraina buduje demokratyczne, rządzone prawem państwo, którego głównym celem jest ochrona praw człowieka i wolności. Kierując się Międzynarodową Deklaracją Praw Człowieka, jest gotowa dołączyć do europejskich instytucji praw człowieka, w tym Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W dokumencie tym deputowani stwierdzili również, że Ukraina będzie dążyć do ustanowienia niezależnego demokratycznego państwa opartego na zasadach wolności, demokracji, humanizmu, społecznej sprawiedliwości oraz równości wszystkich narodowości, które tworzą społeczeństwo Ukrainy. Kolejnym dokumentem tworzącym spójny system bezpieczeństwa była przyjęta 1 listopada 1991 r. *Deklaracja Praw Narodowości Ukrainy*. Zgodnie z deklaracją ukraińskie państwo gwarantuje wszystkim obywatelom mieszkającym na jego terytorium równe prawa polityczne, obywatelskie, gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz wolność wyznania. Zapisano w niej, że Ukraina będzie przestrzegać postanowień Porozumienia USA-ZSRR z 1991 r. w sprawie redukcji strategicznych broni ofensywnych w obszarze broni jądrowej na swoim terytorium. Jednocześnie wskazano, że ukraińskie państwo będzie realizować program przekształceń przemysłu obronnego i przeprojektuje znaczną część potencjału militarno-technicznego byłego ZSRR na potrzeby rozwoju społeczno-gospodarczego. Takie określenie swojej polityki już na samym początku wymagało przystosowanie całego systemu bezpieczeństwa narodowego Ukrainy, zarówno w sferze legislacyjnej jak i praktycznej.

Wybrany 1 grudnia 1991 r. na prezydenta Leonid Krawczuk stanął przed zadaniem stworzenia ram bezpieczeństwa narodowego. Prace nad projektem narodowej koncepcji bezpieczeństwa rozpoczęto zgodnie z Dekretem Prezydenta Ukrainy z dnia 15 stycznia 1992 r., Nr 41/92⁷, a zakończyło 10 marca 1992 r. W wyniku prac utworzono Radę Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy⁸, organ odpowiadający za bezpieczeństwo narodowe. Pierwsze czytanie projektu koncepcji odbyło się 19 października 1993 r., drugie 24 maja 1996 r., a ostatnie 16 stycznia 1997 r. Zgodnie z przyjętą koncepcją bezpieczeństwo narodowe miał zapewnić zorganizowany system, oparty na skoordynowanych działaniach w ramach ustawodawstwa ukraińskiego⁹. W koncepcji określono główne podmioty bezpieczeństwa narodowego, do których zaliczono: obywateli (prawa i wolności), społeczeństwo (duchowość i wartości materialne), państwo (porządek konstytucyjny, suwerenność, integralność terytorialna i nienaruszalność granic).

Równoległe do prac nad koncepcją bezpieczeństwa przygotowywano dokumenty dotyczące głównych kierunków polityki zagranicznej. Na przełomie 1992–1993 Ministerstwo Spraw Zagranicznych, współpracując z administracją prezydencką i niezależnymi ekspertami, opracowało wstępny projekt dokumentu regulującego politykę zagraniczną¹⁰. Po raz pierwszy przez Radę Najwyższą projekt ustawy rozpatrywany był 18 marca 1993 r. Projekt zdominowany został przez

⁵ Звернення Верховної Ради України До парламентів і народів світу, <https://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1927-12> [dostęp: 20.12.2018].

⁶ Постанова Верховної Ради Української РСР Про проголошення незалежності України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12> [dostęp: 20.12.2018].

⁷ Указ Президента України від 15 січня 1992 року N 41, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41/92> [dostęp: 20.12.2018].

⁸ Указ Президента України Про Раду національної безпеки і оборони України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772/96> [dostęp: 20.12.2018].

⁹ Мітрьєва С.І. Європейська безпека і Україна, Ужгород 2008, s. 118–119.

¹⁰ Зленко А. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін, Харків 2003, s. 30.

dwie podstawowe sprawy jakimi były: stosunku do broni atomowej oraz udziału Ukrainy w WNP¹¹. Drugie czytanie tego dokumentu odbyło się 2 lipca 1993 r., na którym deputowani opowiedzieli się za przyjęciem *Uchwały o głównych kierunkach polityki zagranicznej Ukrainy*¹². Na jej podstawie Ukraina budowała swoje relacje z innymi państwami, kierując się zasadą równości, wzajemnego szacunku, wzajemnych korzyści, nieingerencji w sprawy wewnętrzne oraz innych powszechnie uznanych zasad i norm prawa międzynarodowego, opartych na Karcie Narodów Zjednoczonych (ONZ), Akcie Końcowym z Helsinek oraz dokumentach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Nowo powstała strategiczna myśl, odnosiła się do budowania państwa i społeczeństwa obywatelskiego. Zakładano, że Ukraina ze względu na swoje położenie geopolityczne, doświadczenia historyczne, tradycje i kulturę, bogate zasoby naturalne, siłę gospodarczą, potencjał naukowo-techniczny może i musi stać się wpływowym mocarstwem. Tym samym będzie w stanie odegrać znaczącą rolę w budowaniu stabilności politycznej i gospodarczej w Europie. Wejście w życie dokumentu zbiegło się ze stopniowym wejściem Ukrainy do społeczności światowej i poszukiwaniu swojego miejsca w złożonym, różnorodnym a zarazem sprzecznym świecie¹³. Był to odważny zapis przy prowadzonej początkowo neutralnej polityce.

Należy zauważyć, że polityka zagraniczna Ukrainy miała charakter nieprecyzyjny. Pewna niedoskonałość polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Ukrainy, prowadzonej za czasów prezydenta Krawczuka przejawiała się brakiem postrzegania Rosji, jako potencjalnego agresora. Określając w 1993 r. kierunki i założenia polityki zagranicznej stwierdzono, że za dominujące zostały uznane stosunki ukraińsko-rosyjskie. Określono je mianem szczególnego partnerstwa. Zakładano, że od ich charakteru w dużym stopniu zależeć będzie demokratyczny rozwój obu państw, stabilność Europy oraz całego świata¹⁴. Takie postrzeganie Rosji, państwa mającego znaczny wpływ na geopolityczne i geoeconomiczne bezpieczeństwo Ukrainy, rzutowało na kreowanie myśli strategicznej.

Brak koncepcji strategicznej w kwestii bezpieczeństwa widoczne było również w Doktrynie Wojennej z 1993 r.¹⁵ Dokument stanowił część koncepcji bezpieczeństwa narodowego, znajdującej się w zatwierdzonej przez Radę Najwyższą Ukrainy podstawie wytycznych i zasady dotyczących organizacji i bezpieczeństwa państwa, poprzez działania polityczne, dyplomatyczne, gospodarcze i wojskowe¹⁶. Przyjęte w odstępnie kilku miesięcy 1993 r. Doktryna Wojenna i Podstawowe Kierunki Polityki Zagranicznej Ukrainy zawierały rozbieżne w swej istocie deklaracje. Wobec zmieniającej się sytuacji zarówno międzynarodowej, jak i wewnętrznej, przystąpiono do znowelizowania aktów prawnych uwzględniając w nich zmiany środowiska bezpieczeństwa. Pracę nad zasadniczą częścią nowej doktryny wojennej zakończono jesienią 2000 r. Ostatecznie projekt doktryny został przyjęty warunkowo przez Radę Ministrów Ukrainy na posiedzeniu 13 września 2001 r. Uznano, że należy go doprecyzować po wydarzeniach w USA.

Należy zaznaczyć, że myśl strategiczna w ukraińskiej polityce bezpieczeństwa określona w Doktrynie Wojennej z 1993 r. o cztery lata wyprzedziła Koncepcję Bezpieczeństwa Narodowego (1997 r.), która to uznawana jest za dokument nadrzędny o charakterze bardziej ogólnym¹⁷. Chaotyczne i niespójne podejście w procesie programowania ukraińskiej polityki bezpieczeństwa widoczne było nie zależnie od tego kto stał przy sterach władzy. Różnice polegały jedynie na prowadzeniu polityki zagranicznej i odnoszeniu się do dokumentów związanych z bezpieczeństwem państwa.

Na Ukrainie od 1991 r.¹⁸ tworzono konstytucyjną podstawę ukraińskiej polityki bezpieczeństwa narodowego. Konstytucja Ukrainy została przyjęta na obradach piątej sesji Rady Najwyższej

¹¹ Ibidem, s. 28.

¹² *Віднянський С.В.* (red.) *Зовнішня політика України в умовах глобалізації 1991–2003*. Анотована історична хроніка міжнародних відносин, Київ 2004, s. 15–16.

¹³ Постанова Верховної Ради України Основні Напрями Зовнішньої Політики України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> [dostęp : 20.12.2018].

¹⁴ *Vajor P.* *Partnerstwo czy członkostwo? Polityka euroatlantycka Ukrainy po 1991 roku*. Kraków 2014, s. 24.

¹⁵ Постанова Верховної Ради України Про Воєнну доктрину України <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3529-12> [dostęp: 20.12.2018].

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ *Гончаренко О. М., Лисицин Е. М.* *Методологічні засади розробки нової редакції концепції національної безпеки України*, Київ 2001, s. 26.

¹⁸ Постанова Верховної Ради Української..., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12> [dostęp: 28.12.2018].

Ukrainy 28 czerwca 1996 r.¹⁹. W ustawie zasadniczej opisano cel, funkcje, kompetencje, zasady współdziałania podmiotów państwowych i niepaństwowych w zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego Ukrainy. Konstytucyjnym organem zajmującym się bezpieczeństwem narodowym i obroną jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony. Instytucję tę, w oparciu o art. 107 konstytucji powołał prezydent Kuczma 30 sierpnia 1996 r.²⁰ Rada zastąpiła dwa funkcjonujące w latach 1991–1996 organy państwowe: Radę Obrony (powołaną przez parlament 11 października 1991 r.) oraz Radę Bezpieczeństwa Narodowego (utworzoną na mocy dekretu prezydenta Krawczuka z 1 lipca 1992 r.)²¹. Konstytucja Ukrainy, dookreśliła takie pojęcia jak: bezpieczeństwo ekologiczne (art. 16, 92), gospodarcze i informacyjne bezpieczeństwo państwa (art. 17), interesy bezpieczeństwa narodowego (art. 32, 34, 36, 39), utrzymanie bezpieczeństwa narodowego (art. 41), podstawy bezpieczeństwa narodowego (art. 92), sfera zagrożenia bezpieczeństwa narodowego (art. 106), bezpieczeństwo osobiste (art. 126), bezpieczeństwo publiczne (art. 138).

Podstawą prawną zróżnicowania elementów systemu bezpieczeństwa narodowego stanowi artykuł 17 Konstytucji. Wskazano w nim, że najważniejszymi funkcjami państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa gospodarczego i bezpieczeństwa informacyjnego, co stanowi sprawą wszystkich obywateli Ukrainy²². Takie podejście, w pewnym stopniu zaprzecza istnieniu szeregu innych elementów systemu bezpieczeństwa narodowego Ukrainy.

Braku spójności dokumentów strategicznych powtórzył się w latach następnych, kiedy to prezydent Leonid Kuczma zatwierdził uchwaloną przez Radę Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony *Strategię bezpieczeństwa narodowego*. Określona w *Deklaracji o suwerenności Ukrainy* z 16 lipca 1990 r., wielokrotnie potwierdzana ustawowo, pozablokowa i wielowektorowa polityka bezpieczeństwa została zastąpiona nowym podejściem. W ustawie *O podstawach bezpieczeństwa narodowego Ukrainy*²³, w związku z deklarowaną integracją euroatlantycką, po raz pierwszy jasno określono cel strategiczny. Do tej pory władze Ukrainy wyrażały jedynie chęć współpracy z Sojuszem. Jako państwo nie zamierzało stać się członkiem jakichkolwiek bloków wojskowych.

Wielowektorowa polityka zagraniczna, a tym samym ukraińska myśl strategiczna miała swoje odzwierciedlenie w relacjach z Rosją. W tym samym czasie gdy w Kijowie podpisano był *Traktat rosyjsko-ukraiński*²⁴, szef MSZ Ukrainy podpisywał w Portugalii *Kartę o indywidualnym partnerstwie Ukrainy z NATO*²⁵. W 1997 r. stało się oczywiste, że Pakt Północnoatlantycki zostanie rozszerzony na wschód i będzie graniczył z Ukrainą. Perspektywa uczynienia z Ukrainy strefy buforowej między NATO a Rosją spowodowało, że jej władze podjęły decyzję o takim ułożeniu stosunków z Paktem, aby zachodnia granica Ukrainy nie stała się nową linią podziałów w Europie²⁶.

Brak jasno określonych celów strategicznych Ukrainy miało swoje odzwierciedlenie w *Karcie o szczególnym partnerstwie pomiędzy NATO i Ukrainą* podpisanej 9 lipca 1997 r. w Madrycie²⁷. Z jednej strony dokumenty doktrynalne mówiły o pozablokowości, z drugiej elity rządzące opowiadały się za sojuszem cywilno-wojskowym. Z punktu widzenia ukraińskich interesów istotne znaczenie miały kwestie dotyczące bezpieczeństwa międzynarodowego. Wspólnie uzgodniono, że bezpieczeństwo wszystkich państw jest niepodzielne i żadne z nich nie może kształtować własnego

¹⁹ Baluk W. Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987–2004), Wrocław 2006, s. 97.

²⁰ Конституція України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [dostęp: 28.12.2018].

²¹ Постанова Верховної Ради України Про утворення Ради оборони України, <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1658-12> [dostęp: 28.12.2018]; Указ Президента України Про Раду національної безпеки України, Президент України, <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=357%2F92> [dostęp: 28.12.2018].

²² Конституція України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>, [dostęp: 28.12.2018].

²³ Закон України Про основи національної безпеки України, <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15> [dostęp: 20.11.2018].

²⁴ 31 maja 1997 r. prezydenci Kuczma i Jelcyń podpisali w Kijowie długo negocjowany Traktat o przyjaźni, współpracy i partnerstwie między Ukrainą i Federacją Rosyjską. Obie strony zapewniały o wzajemnym uznaniu integralności terytorialnej i nienaruszalności granic (art. 2). Zob.: Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006 [dostęp: 02.07.2018].

²⁵ Зленко А. Дипломатия и политика. Украина в процессе динамических геополитических перемен, Харьков 2004, s. 449.

²⁶ Orzechowski M. Stosunki Ukrainy z Federacją Rosyjską, [w:] Ukraina w stosunkach międzynarodowych, (red.) M. Pietraś, T. Kapuśniak, Lublin 2007., s. 183.

²⁷ Pietraś M. Ukraina i NATO w pozimnowojennym środowisku bezpieczeństwa, „Sprawy Międzynarodowe” 2006, nr 4, s. 47.

bezpieczeństwa kosztem interesów drugiego państwa. Podkreślono, że każdy kraj posiada prawo do swobodnego wyboru i stosowania takich środków gwarantujących bezpieczeństwo, które uzna za właściwe, włączając w to również udział w wielostronnych umowach sojuszniczych²⁸.

Dla Ukrainy w bilateralnych rozmowach z NATO istotną sprawą było zapewnienie jej bezpieczeństwa. Ustalono, że obie strony stworzą specjalny mechanizm przeprowadzenia wzajemnych konsultacji²⁹. Zgodnie z ukraińskim zamysłem miało to sprzyjać utrzymaniu suwerenności i niezależności, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, rozwojowi demokratycznemu, wzrostowi gospodarczemu oraz utrzymaniu statusu państwa bezatomowego. Uwidocznienie tej myśli znalazło się w zmianie *Doktryny Wojskowej*³⁰ z 15 lipca 2004 r. w której określono ramy dalszego rozwoju stosunków Ukraina-NATO³¹.

Myśl strategiczna w ukraińskiej polityce bezpieczeństwa w okresie prezydentury Leonida Kuczmy charakteryzowała wielobiegowość. Z jednej strony chciano zapewnić dobrosąsiedzkie stosunki z Rosją, z którą powiązania gospodarcze uzależniały geoeconomiczną strategię Ukrainy. Z drugiej zaś, w drodze do NATO i Unii Europejskiej towarzyszyło charakterystyczne dla tej polityki zmienne podejście. Równoległe władze starały się zachować neutralność polityczną i utrzymać status pozablokowy, jak i kontynuować, z powodów geopolitycznych, dialog integracyjny z Zachodem. Tak prowadzonej polityki było nie formalizować wstąpienia do NATO, z jednoczesnym niezrywaniem wzajemnej współpracy.

Chęć zapewnienia bezpieczeństwa gospodarczego, bezpiecznego bytu i rozwoju, czyli geoeconomiczna myśl ujęta w art. 17 Konstytucji Ukrainy, otwierała nowe spojrzenie na kierunek zachodni. Zatwierdzenie dekretu *O strategii integracji Ukrainy z Unią Europejską*³² w dniu 11 czerwca 1998 r., oraz *programu integracji Ukrainy z UE*³³ w dniu 14 września 2000 r. potwierdzało przyjęty cel strategicznej polityki gospodarczej. Jednak cel ten nie został nigdy osiągnięty. Polityka wielowektorowa i zwrot polityczny ku Rosji skutkowałam osłabieniem relacji z UE. Kijów nie mógł jednoznacznie określić się co do charakteru prowadzonej strategii.

Rozdarcie polityczne między Wschodem a Zachodem zakończyło się wraz z objęciem urzędu prezydenta przez Wiktora Juszczenkę³⁴. Państwem zaczął kierować człowiek o przekonaniach prozachodnich, co otworzyło nowe możliwości kolejnego zbliżenia się do Zachodu³⁵, a tym samym ponowne geopolityczne i geoeconomiczne myślenie prozachodnie. Na początku prezydentury potwierdził euroatlantyckie aspiracje. Wymiernym symptomem powyższego była zmiana polityki historycznej względem Rosji³⁶. Zerwał z polityką wielowektorowości, a za najważniejsze cele w polityce zagranicznej uznał uzyskanie członkostwa w NATO i UE. Stało się też oczywiste, że zapewnienie bezpieczeństwa gospodarczego nie może być realizowane jedynie poprzez szerokie powiązania z gospodarką rosyjską. Podpisywano umowy międzynarodowe w celu poprawy bezpieczeństwa energetycznego³⁷. Mimo tego w okresie prezydentury Juszczenki nie udało się znacząco poprawić sytuacji gospodarczej Ukrainy.

²⁸ Pietraś M. *Stosunki Ukrainy z Sojuszem Północnoatlantyckim*, [w:] *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*, (red.) Pietraś M., Kapuśniak T. Lublin 2007, s. 355.

²⁹ Pietraś M. *Ukraina i NATO w pozimnowojennym środowisku bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe” 2006, nr 4., s. 48–49.

³⁰ Указ Президента України Про Воєнну доктрину України № 800/2004 від 15.07.2004, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/648/2004#n10> [dostęp: 20.12.2018].

³¹ Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 липня 2004 року "Про дальший розвиток відносин з НАТО з урахуванням результатів засідання Комісії Україна – НАТО на найвищому рівні 29 червня 2004 року", <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800/2004> [dostęp: 20.12.2018].

³² Kapuśniak T. *Ukraina jako obszar wpływów międzynarodowych po zimnej wojnie*, Warszawa-Lublin 2008., s. 240–241.

³³ Програма інтеграції України до Європейського Союзу (Програму схвалено Указом Президента N 1072/2000..., <https://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001100-00> [dostęp: 28.12.2018].

³⁴ Kuzio T. *Is Ukraine Part of Europe's Future?*, „The Washington Quarterly” 2006, vol. 29, nr. 3, s. 89.

³⁵ Początek prezydentury Wiktora Juszczenki, „Tydzień na Wschodzie” 2005, nr 4, s. 3.

³⁶ Mironowicz E. *Rosja – Ukraina. 25 lat między „ograniczoną współpracą a ograniczoną konfrontacją*, *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, XLIX (z. 2), http://rcin.org.pl/Content/52309/WA303_71701_A453-SzDZ-R-49-2_Mironowicz.pdf [dostęp: 23.12.2018].

³⁷ Umowa między Ministerstwem Przemysłu i Energetyki Republiki Azerbejdżanu, Ministerstwem Energetyki Gruzji, Ministerstwem Gospodarki Republiki Litewskiej, Ministrem Gospodarki Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwem Paliw i Energetyki Ukrainy o współpracy w sektorze energetycznym sporządzona w Wilnie dnia 10 października 2007 r., MP 2008, nr 6, poz. 74.

Brak strategicznej wizji wzmocnienia bezpieczeñstwa gospodarczego i wsparcie dla procesów innowacyjnych, powodował zmniejszenie konkurencyjności gospodarki ukraińskiej. Ukraina coraz bardziej popadała w problemy ekonomiczne, uzależniając się tym samym od gospodarki rosyjskiej. To przyświecało stworzenie nowego modelu bezpieczeñstwa narodowego Ukrainy. Zgodnie z ustęпами 1 i 17 pierwszej części artykułu 106 *Konstytucji Ukrainy* oraz części drugiej artykułu 2 ustawy *O podstawach bezpieczeñstwa narodowego Ukrainy*³⁸ w dniu 12 lutego 2007 r. nastąpiło zatwierdzenie *Strategii Bezpieczeñstwa Narodowego Ukrainy*³⁹. Strategia zawierała ogólny opis środowiska bezpieczeñstwa, podstawowe interesy i cele państwa w zakresie bezpieczeñstwa narodowego. Nie określała hierarchizacji czynników wpływających na bezpieczeñstwo ani oceny ich wpływu. Definiowała realistyczny cel strategiczny w polityce międzynarodowej: zapewnienie integracji z Unią Europejską.

Brak spójności w ukraińskiej polityce bezpieczeñstwa skutkował osłabieniem bezpieczeñstwa wewnętrznego. Ukraińska myśl strategiczna w polityce bezpieczeñstwa nie miała nic wspólnego z zapisem określonym w art. 18 *Konstytucji*⁴⁰. W trakcie prezydentury Wiktora Juszczenki, rząd przejął polityczny przeciwnik. Odmienne poglądy polityczne doprowadziły do pogłębienia się problemów gospodarczych, odsunięcia na dalszy plan szybkiej integracji z Zachodem z jednoczesnym zbliżeniem ku Rosji⁴¹.

Wynik wyborów z 2010 r. oznaczał zmiany w ukraińskiej polityce bezpieczeñstwa. Objęcie urzędu przez Wiktora Janukowycza oznaczał powrót do polityki neutralności i pozablokowego statusu państwa. Ogłoszono, że Kijów rezygnuje całkowicie z członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim, jednak pozostaje otwarty na dalszą obopólną współpracę⁴². Nie odcinając się jednoznacznie od współpracy z zachodnimi partnerami, deklarował wolę aktywnego udziału Ukrainy we współpracy międzynarodowej, w tym z NATO, UE i Organizacją Układu o Bezpieczeñstwie Zbiorowym. Powrót do polityki wielowektorowej był typowym elementem prowadzonej przez Janukowycza polityki zagranicznej. Wraz ze zmianą linii polityki bezpieczeñstwa zmieniła się myśl strategiczna. Dekretem Prezydenta nr 389/2012⁴³ z 8 czerwca 2012 r. wprowadzono nową edycję *Strategii Bezpieczeñstwa Narodowego*, a dekretem nr 390/2012 zmieniono *Doktrynę Wojskową Ukrainy*⁴⁴. Działania te poprzedziło opublikowanie w kwietniu 2012 r. *Białej Księgi Sił Zbrojnych 2011*⁴⁵.

Niejednoznaczne zapisy w dokumentach doktrynalnych, ich ogólnikowość zarówno na poziomie założeń ogólnych, jak i w sferze terminologii⁴⁶ utrudniła określenie kompetencji poszczególnych struktur i instytucji w ukraińskim systemie bezpieczeñstwa narodowego. W doktrynie wojskowej zapisano, że Ukraina nie uznaje żadnego państwa za swojego wroga, a agresję zbrojną w perspektywie średnioterminowej określono jako mało prawdopodobną. Uznano, że za potencjalnego wroga może zostać uznany podmiot, którego działania lub zamiary sygnalizują

³⁸ Закон України Про основи національної безпеки України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15> [dostęp: 28.12.2018].

³⁹ Указ Президента України Про Стратегію національної безпеки України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> [dostęp: 28.12.2018].

⁴⁰ Art. 18 Konstytucji Ukrainy – Polityka zagraniczna Ukrainy ma na celu zapewnienie jej interesów i bezpieczeñstwa narodowego, zachowując spokojną i wzajemnie korzystnej współpracy ze społecznością międzynarodową powszechnie uznanymi zasadami i normami prawa międzynarodowego. (tłumaczenie autora).

⁴¹ Program polityczny Partii Regionów z 2006 r., http://for-ua.com/elections_2006/54/program/ [dostęp: 27.12.2018].

⁴² Кędzia G. Janukowicz: Ukraina nie zamierza wstąpić do NATO, „Portal Spraw Zagranicznych”, 21 czerwca 2011 r., <http://www.psz.pl/tekst-38391/Janukowycz-Ukraina-nie-zamierza-wstepowaa-do-NATO> [dostęp: 18.12.2018]

⁴³ Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2012#n18> [dostęp: 27.12.2018].

⁴⁴ Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390/2012#n6> [dostęp: 27.01.2019]

⁴⁵ Stpniewski T. Polityka bezpieczeñstwa Ukrainy po 2010 roku [w:] Słowiański trójkąt: Rosja, Ukraina, Białoruś, red. Stpniewski T. „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2013, z. 2, s. 156.

⁴⁶ Резнікова О.О., Цюкало В.Ю., Паливода В.О., Дрьомов С.В., Сьомін С.В. (red.), Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України, Київ 2015, s. 33.

zagrożenie militarne przeciwko Ukrainie⁴⁷. Trudno w doktrynie było się doszukiwać też mechanizmów odpowiedzi na zidentyfikowane zagrożenia. Zgodnie z punktem 10 *Doktryny* formułowanie roszczeń terytorialnych stanowi bezpośrednie zagrożenia dla bezpieczeństwa Ukrainy. Roszczenia tego typu wysnuwała Rosja, choć nie była określona, jako potencjalny agresor. Parlament Federacji Rosyjskiej głosował za aktami obejmującymi roszczenia terytorialne wobec Ukrainy. Jednocześnie Rosja prowadziła działania informacyjne i gospodarcze przeciwko Ukrainie.

Nowa *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego* „Ukraina w zmieniającym się świecie” odnosiła się w swojej treści do starych zagrożeń, ale w nowym ujęciu. W pierwszej części dokumentu określającego myśl strategiczną w polityce bezpieczeństwa Ukrainy można dostrzec polemikę z jej poprzednią edycją. Podkreślono, że uchwalona po raz pierwszy w 2007 r. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy* nie była dokumentem przewodnim, wykorzystanym w praktyce przez organy władzy państwowej. Akcentowano, że koncentrowała się na osiągnięciu krótkoterminowych celów politycznych i ekonomicznych, pomijając potrzeby strategicznego rozwoju społeczeństwa i państwa. Wskutek tego wzrosły zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego i osłabiono zdolność do obrony własnych interesów narodowych⁴⁸.

Zarówno nowa *Doktryna Wojskowa* jak i *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego* opierają się na idei Ukrainy jako państwa niezaangażowanego. Taki status obarczony był znacznymi niedopatrzzeniami w sferze militarnej, jak i ekonomicznej. Dla państwa z problemami gospodarczymi i niedofinansowanym systemem obronnym, status ten wskazywał na brak odpowiedzialności lub celowy sabotaż. Zapisy zawarte w Białej Księdze Sił Zbrojnych, odnoszące się do modernizacji wojska miały w znacznym stopniu charakter deklaratywno-fikcyjny⁴⁹. Wszystko przez tzw. bezprecedensowy proces „dobrowolnego rozbrojenia”. Od 2012 r. nakłady na obronę narodową wyniosły 14,17 mld hrywien. Ponad 12 mld z tej kwoty wydano na konsumpcję, a jedynie 2,14 mld przeznaczono na rozwój i szkolenie⁵⁰. Oznaczało to jednoznaczne odejście od standardów światowych.

Nowe dokumenty doktrynalne miały być kluczową wskazówką dotyczącą ewolucji systemu bezpieczeństwa państwa, w tym polityki zagranicznej. Jednak same w sobie nie dawały odpowiedzi na pytania związane ze strategicznymi kierunkami. W zamian stanowiły analizę środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego. Nowa *Strategia bezpieczeństwa narodowego* potwierdzała powrót do zasady pozablokowości. Niemniej deklarowano w niej mało realne cele strategiczne we współpracy międzynarodowej jakim była integracja z UE, rozbudowanie partnerstwa strategicznego z USA i NATO⁵¹ przy jednoczesnym przedłużeniu na kolejne 25 lat⁵² umowy dotyczącej stacjonowania rosyjskiej Floty Czarnomorskiej na Krymie. Brak jasno określonych celów polityki i jednoznacznych jej kierunków pozwalało na dowolne interpretowanie tego dokumentu⁵³.

Brak wizji strategicznej oraz opaczne działania w zakresie rozwoju gospodarczego doprowadziły w konsekwencjach do puczu politycznego. Nowy prezydent Petro Poroszenko przewartościował cele i założenia strategiczne. Uznano, że rewolucja godności jaka miała miejsce na przełomie lat 2013–2014 wskazuje na europejski wybór narodu ukraińskiego⁵⁴.

⁴⁷ *Воєнна доктрина України*, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/648/2004#n10> [dostęp: 27.12.2018].

⁴⁸ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy* „Ukraina w zmieniającym się świecie”, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr 22, s. 222.

⁴⁹ *Поляков, Л.* Воєнна політика України: конструктивна невизначеність?, „Національна безпека і оборона” 2004, nr 8, s. 13.

⁵⁰ *Skumin A.* Nowa doktryna wojskowa Ukrainy, <https://kresy.pl/publicystyka/nowa-doktryna-wojskowa-ukrainy/> [dostęp: 27.12.2018].

⁵¹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy*, pkt 4.2.6.

⁵² *Voityuk O.* Rosyjsko-Ukraińskie porozumienia w Charkowie oraz ich konsekwencje dla bezpieczeństwa narodowego Ukrainy, „Disputatio. Przegląd Naukowy” 2011, t. 12, s. 178–179.

⁵³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy*, pkt 3.1.3.

⁵⁴ *Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»*, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n9> [dostęp: 27.12.2018].

W grudniu 2014 r. Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła prezydencki projekt ustawy o rezygnacji ze statusu pozablokowego⁵⁵. W obliczu wewnętrznego konfliktu zbrojnego na wschodzie Ukrainy, aneksji Krymu oraz rosyjskich działań mających na celu wyczerpanie ukraińskiej gospodarki oraz osłabienie stabilności społecznej i politycznej *Nowa Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy*⁵⁶ stała się głównym dokumentem doktrynalnym. Określając główne cele strategiczne nowy dokument przewiduje⁵⁷ ich realizację do 2020 r. Uwzględnia priorytety dla krajowej polityki bezpieczeństwa i reform przewidzianych w *Umowie o stowarzyszeniu między Ukrainą a UE*⁵⁸ ratyfikowanej w dniu 16 września 2014 r. (nr 1678-VII), i strategię zrównoważonego rozwoju *Ukraina 2020*⁵⁹, zatwierdzoną dekretem Prezydenta Ukrainy z dnia 12 stycznia 2015 r.

Z chwilą kiedy nastąpiła zmiana dwukierunkowości ukraińskiej strategicznej wizji polityki bezpieczeństwa przystąpiono do systemowych zmian doktrynalnych związanych z bezpieczeństwem. Początkowo były to pojedyncze zmiany⁶⁰ w ustawie *O bezpieczeństwie narodowym Ukrainy*. Ostatecznie nastąpiło całkowite merytoryczne przewartościowanie przedmiotowego dokumentu⁶¹. Zgodnie z artykułami 1, 2, 17, 18 i 92 *Konstytucji*, określono zasady bezpieczeństwa narodowego i obrony. Wskazano cele i podstawowe zasady polityki państwa, które gwarantują ochronę społeczeństwa i każdego obywatela. Zdefiniowano i wytyczono uprawnienia władz publicznych w dziedzinie bezpieczeństwa. Stworzono podstawę dla polityki integracyjnej oraz procedur władz publicznych i innych instytucji publicznych, których funkcje są związane z zapewnieniem bezpieczeństwem narodowym i obronnością. Określono system dowodzenia, kontroli i koordynacji operacji sił zbrojnych. Wprowadzono kompleksowe podejście do planowania w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego i obrony, wzmacniając rolę demokratycznych i cywilnych organów kontroli.

Zakończenie

Nowa myśl strategiczna powinna zapewnić gwarancję bezpieczeństwa dla ukraińskich obywateli. Ukraina powinna stać się państwem zdolnym do ochrony swoich granic i zapewnienia pokoju nie tylko na swoim terytorium, ale także w regionie europejskim. Podstawą bezpieczeństwa powinno być zapewnienie rozwoju i demokratycznych przemian. Przede wszystkim konieczne jest przywrócenie stabilności makro i mikroekonomicznej, zapewnienie zrównoważonego wzrostu gospodarczego w sposób przyjazny dla środowiska. Stworzenie sprzyjających warunków dla działalności gospodarczej pozwalającej na rozwój ekonomiczny państwa. Myśl ta powinna być skorelowana ze wskazaniem etapów i celów pośrednich prowadzonej polityki. Określona w formie wiązki skoordynowanych planów realizacji poszczególnych celów z zastosowaniem właściwych, długoterminowych środków uprzedzania i neutralizacji zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych.

To właśnie ewolucja polityki bezpieczeństwa narodowego wskazuje na konieczne inicjatywy (w polityce, gospodarce), które w dłuższej perspektywie przyczynią się do osiągnięcia pożądanej przyszłości, czego w praktycznej realizacji zabrakło w polityce Ukrainy. Dlatego niezwykle ważne kroki prawne wobec istnienia i dalszego rozwoju suwerennego państwa, oprócz ustawy zasadniczej oraz ustawy „O Bezpieczeństwie Narodowym Ukrainy”, było przyjęcie Konceptcji bezpieczeństwa i obrony Ukrainy (2016) i Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy (2015). Dokumenty te powinny być traktowane jako wzmocnienie państwa ukraińskiego, co wymaga jakościowo nowej

⁵⁵ Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/35-19> [20.12.2018].

⁵⁶ Стратегія Національної Безпеки України Затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14> [dostęp: 27.12.2018].

⁵⁷ Stan na dzień 28.12.2018 r.

⁵⁸ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом..., https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [dostęp: 27.12.2018].

⁵⁹ Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> [dostęp: 27.12.2018].

⁶⁰ Dokonane zmiany w ustawie *O podstawach bezpieczeństwa narodowego Ukrainy* dokonano dekretemi: № 186-VIII від 12.02.2015, ВВР, 2015, № 16, ст. 110; № 630-VIII від 16.07.2015, ВВР, 2015, № 39, ст. 375; № 2091-VIII від 08.06.2017, ВВР, 2017, № 30, ст. 329; № 2163-VIII від 05.10.2017, ВВР, 2017, № 45, ст. 403; № 2180-VIII від 07.11.2017, ВВР, 2017, № 51–52, ст. 445.

⁶¹ Закон України Про національну безпеку України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст. 241, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355> [dostęp: 27.12.2018].

polityki państwa ukierunkowanej na efektywność ochrony interesów narodowych w sferze gospodarczej, społecznej, humanitarnej i innych.

REFERENCES

1. Bajor, P. (2014). *Partnerstwo czy członkostwo? Polityka euroatlantycka Ukrainy po 1991 roku*. Kraków. [in Polish].
2. Baluk, W. (2006). *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987–2004)*. Wrocław. [in Polish].
3. Bazyłow, L. (2010). *Historia Rosji*. Wrocław. [in Polish].
4. Brzeziński, Z. (1999). *Wielka Szachownica*, Warszawa. [in Polish]
5. Hrycak, J. (2000). *Historia Ukrainy 1772–1999. Narodziny nowoczesnego narodu*. Lublin. [in Polish].
6. Kapuśniak, T. (2008). *Ukraina jako obszar wpływów międzynarodowych po zimnej wojnie*, Warszawa-Lublin. [in Polish].
7. Kędzia, G. (2011). Janukowicz: Ukraina nie zamierza wstąpić do NATO, *Portal Spraw Zagranicznych – Foreign Affairs Portal*, 21 czerwca Retrieved from <http://www.psz.pl>. [in Polish].
8. Klimecki, M. (1997). Wojna czy pokój. Polsko-ukraińskie negocjacje 1918–1921. In Karpus, Z., Rezmer, W., Wiszka, E. (Ed.). *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*. Toruń. [in Polish].
9. Kuzio, T. (2006). Is Ukraine Part of Europe's Future? *The Washington Quarterly*. (Vol. 29, 3). [in Polish].
10. Mironowicz, E. Rosja–Ukraina. 25 lat między „ograniczoną współpracą a ograniczoną konfrontacją, *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej* (XLIX (z. 2)) Retrieved from <http://rcin.org.pl>. [in Polish].
11. Orzechowski, M. (2007). Stosunki Ukrainy z Federacją Rosyjską. In Pietraś M., Kapuśniak T. (Ed.). *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*. Lublin. [in Polish].
12. Pietraś, M. (2007). Stosunki Ukrainy z Sojuszem Północnoatlantyckim. In Pietraś M., Kapuśniak T. (Ed.). *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*. Lublin. [in Polish].
13. Pietraś, M. (2006). Ukraina i NATO w pozimnowojennym środowisku bezpieczeństwa. *Sprawy Międzynarodowe*, 4. [in Polish].
14. Program polityczny Partii Regionów z 2006 r. Retrieved from http://for-ua.com/elections_2006/54/program/.
15. Serczyk, W. (1990). *Historia Ukrainy*. Wrocław. [in Polish].
16. Siudak, M. (2016). Geopolityczne wizje Krymu i Ukrainy. *Przegląd Geopolityczny*, 18 [in Polish].
17. Skumin, A. *Nowa doktryna wojskowa Ukrainy*. Retrieved from <https://kresy.pl>.
18. Stpniewski, T. (2013) Polityka bezpieczeństwa Ukrainy po 2010 roku. In *Słowiański trójkąt: Rosja, Ukraina, Białoruś*. [in Polish].
19. (2013). *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 2. [in Polish].
20. (2012). Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy. Ukraina w zmieniającym się świecie. *Bezpieczeństwo Narodowe – National security*, 22. [in Polish].
21. Ślipiec, J. (1999). *Drogi niepodległości – Polska i Ukraina 1918–1921*. Warszawa. [in Polish].
22. (2008). Umowa między Ministerstwem Przemysłu i Energetyki Republiki Azerbejdżanu, Ministerstwem Energetyki Gruzji, Ministerstwem Gospodarki Republiki Litewskiej, Ministrem Gospodarki Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwem Paliw i Energetyki Ukrainy o współpracy w sektorze energetycznym sporządzona w Wilnie dnia 10 października 2007 r., *MP*, 6, poz. 74. [in Polish].
23. Voytyuk, O. (2011). Rosyjsko-Ukraińskie porozumienia w Charkowie oraz ich konsekwencje dla bezpieczeństwa narodowego Ukrainy – *Disputatio. Przegląd Naukowy - Disputatio. Scientific Review*, 12. [in Polish].
24. Vidnyanskyi, S. V. (Red.). (2004). *Zovnishnya polityka Ukrainy u hlobalniy 1991–2003 rokakh. Anovana istorichna khronika mizhnarodnykh vidnosyn*. Kyiv [in Ukrainian].
25. Voyenna doktryna Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].
26. Honcharenko, O. M., Lysytsyn, E. M. (2001). *Metodolohichni zasady rozrobky novoyi redaktsiyi kontseptsiyi natsional' noyi bezpeky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].
27. Dohovir pro druzhbu, spivrobitnytstvo i partnerstvo mizh Ukrainoyu i Rosiyskoyu Federatsiyeyu. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
28. (2018). Zakon Ukrainy Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady*, 31, 241 Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
29. Zakon Ukrainy Pro osnovy natsionalnoyi bezpeky Ukrainy vid 19.06.2003 r. № 964–15, ured. vid 09.07.2017 r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
30. *Zverнення Верховної Ради України До парламентів і народів світу*. Retrieved from <https://zakon1.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
31. Зленко, А. (2004). *Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних перемін*. Харків [in Ukrainian].
32. Зленко, А. (2003). *Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін*. Харків [in Ukrainian].
33. Конституція України. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].
34. Мітряєва, С. І. (2008). *Європейська безпека і Україна*. Ужгород [in Ukrainian].
35. Поляков, Л. (2004). Воєнна політика України: конструктивна невизначеність? *Національна безпека і оборона – National security and defense* [in Ukrainian].

36. Постанова Верховної Ради України Основні Напрями Зовнішньої Політики України Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
37. Постанова Верховної Ради України Про Воєнну доктрину України. Retrieved from <https://zakon4.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
38. Постанова Верховної Ради України Про утворення Ради оборони України. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
39. Указ Президента України Про Раду національної безпеки України, Президент України. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
40. Постанова Верховної Ради Української РСР Про проголошення незалежності України. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
41. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
42. Програма інтеграції України до Європейського Союзу. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
43. Резнікова, О. О., Цюкало, В. Ю., Паливода, В. О., Дрьомов, С. В. & Сьомін С. В. (2015). (Ed.), *Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України*. Київ [in Ukrainian].
44. Стратегія Національної Безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].
45. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
46. Указ Президента України від 15 січня 1992 року N 41. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].
47. Указ Президента України Про Воєнну доктрину України № 800/2004 від 15.07.2004. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
48. Указ Президента України Про Раду національної безпеки і оборони України. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
49. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 липня 2004 року «Про дальший розвиток відносин з НАТО з урахуванням результатів засідання Комісії Україна – НАТО на найвищому рівні 29 червня 2004 року». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
50. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
51. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
52. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
53. Указ Президента України Про Стратегію національної безпеки України. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
54. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

Пьотр КЖИКОВСЬКИЙ,
доктор, ад'юнкт,
Академія Військового мистецтва,
Варшава, Польща,
e-mail: p.krzykowski@akademia.mil.pl,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6161-1134>

СТРАТЕГІЧНА ДУМКА В ПОЛІТИЦІ БЕЗПЕКИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Кожна держава має право визначати свій набір національних інтересів та їх пріоритети, реальні та потенційні загрози національній безпеці, відповідно до яких перелік цих елементів визначається на законодавчому рівні. Проблема безпеки України охоплює не лише традиційну армію, а й економічні та політичні фактори. Питання національної та історичної ідентифікації, а також проблеми демократизації та внутрішньої стабільності перетинаються. Міждержавні відносини – це той хомут, що утримує безпеку кожної країни. Це стосується й України. Країна, яка після незалежності повинна були вказати своє місце у світі, визначити своє стратегічне мислення і таким чином вказати основні напрями зовнішньої політики.

Процес створення незалежної української держави приніс із собою проблеми, пов'язані з гарантією її безпеки. Було очевидно, що сталий розвиток України як суверенної та демократичної держави залежить від реалізації національних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики. Політики щодо створення системи, яка би забезпечувала захист життєво важливих інтересів держави. Система, яка створювала б основу для

безпеки суспільства, його матеріальних і духовних цінностей, а також прав і свобод особистості в системі внутрішніх і зовнішніх загроз. Це забезпечило би територіальну цілісність та непорушність кордонів.

Жодна держава не може самотійно протистояти всім проблемам, пов'язаним із забезпеченням національної безпеки. Вирішення проблем з його побудовою починається відразу після здобуття незалежності. Застосовуючи заходи національної безпеки, ми створюємо остаточну стратегічну думку держави. Це змушує визначити пріоритетні національні інтереси та цілі, які варто з'ясувати в процесі розробки політики національної безпеки. Створення української стратегічної думки передбачало прийняття різних варіантів, способів та шляхів досягнення цілей.

Метою статті є представлення стратегічної думки в політиці безпеки України. Це спроба наближення ідеї стратегічної національної безпеки. У статті представлені українські ідеологічні та політичні питання початку XX століття та процес створення ефективної системи національної безпеки після 1991 року.

Ключові слова: Україна; національна безпека; національні інтереси; хід національної зовнішньої політики; стратегічні цілі; стратегічна думка; система безпеки.

Piotr KRZYKOWSKI,
Doctor (PHD in History),
Academy of War Arts,
Warsaw, Poland

e-mail : p.krzykowski@akademia.mil.pl,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6161-1134>

THE STRATEGIC THOUGHT OF THE SECURITY POLICY OF THE INDEPENDENT UKRAINIAN STATE

Each state has the right to define its national interests and foreign policy priorities, real and potential threats to national security. The issue of Ukrainian national security consists of not only the military but also economic and political factors, national identity, internal stability of the political system. International relations influence the security of the state, for instance, Ukraine, as a newly independent state, which has to indicate their place in the world, and indicate the mainstream of the foreign policy.

The Ukrainian nation-state building process is connected with its national security problems. As it turned out, the sustainable development of Ukraine as a sovereign and democratic state depends on the realization of its foreign policy course, which could protect vital state interests. Such a system would create the basis of the security of state and society, to protect material and spiritual values, as well as the rights and freedoms of the individual from internal and external threats, to ensure territorial integrity and inviolability of the borders.

There is no state which is able alone to resist new challenges of national security. Resolving such a problem is possible by means of the formation of alliances or integration to the existing alliances, according to national priorities and strategic goals. The Ukrainian strategic thought has considered the various variants of foreign policy course, and ways to achieve the strategic goals.

The aim of this article is to present the strategic thought of the Ukrainian security policy. It is an attempt to apply the idea of strategic national security. The article presents the Ukrainian ideological and political issues of the beginning of the XX century and the process of creating an effective national security system after 1991.

Key words: Ukraine; national security; national interests; national foreign policy course; strategic goals; strategic thought; security system.

Рецензенти: *Міколайчик М., д-р іст. наук, професор;
Морозова О., канд. іст. наук, доцент.*